

i sve to jače narodne svijesti. Viši stepen materijalne kulture pokazuje i procvat znanosti i umjetnosti, kojih su sve grane imale i odličnih svojih zastupnika u narodu hrvatskom, naročito graditeljstvo, kiparstvo i slikarstvo.

Mletačka Dalmacija

(1420—1797).

Teritorijalne promjene. Ime i pojam današnje Dalmacije u najtješnoj je svezi s mletačkim vladanjem, jer kakogod se ono širilo na obali Jadranskoga mora i po unutrašnjosti (Zagorju), tako se proširivalo i ime Dalmacija. Izuzetak od toga čini teritorij republike dubrovačke od Stona do ulaza u Boku Kotorsku, koja se zvala mletačka Albanija (Albania Veneta). Baš za to, da Mleci i Dubrovnik ne budu susjedi, izradi republika dubrovačka kod sklapanja Požarevačkoga mira (1718), da je Turskoj tom prigodom ustupljen uzan komad zemljišta uz sjevernu i južnu granicu njezinu, a to su Klek na sjeveru, a Sutorina na jugu. Time se Hercegovina pružila na dva mjesta do mora, a tako onda ostade sve do danas. Godine 1420. imala je Venecija u svojoj vlasti sve primorske gradove i otoke (acquisto vecchio), a docnije stekla je mirom Karlovačkim (acquisto nuovo) i Požarevačkim (acquisto nuovissimo) svu zemlju današnjega opsega Dalmacije od Velebita i Dinare do rijeke Neretve (ili Kleka) i Boku Kotorsku. U toj su zemlji i sada najbrojnije žiteljstvo bili Hrvati, navlaš na otocima i po kopnu izuzevši primorske gradove Zadar, Trogir i Spljet i one po otocima Rab, Osor, Starigrad, gdje ima mnogo Talijana plemića i građana, koji se tude naseliše ponajviše za mletačkoga mnogovjekog vladanja. Uz Hrvate i Talijane ističu se još i Srbi, naseljeni poglavito u porječju Krke od Knina do Skradina u doba turskoga gospodstva. Godine 1726. doseliše se neke arbanaške porodice iz skadarske okolice u mjesto Arbanasi (Borgo Erizzo) kod Zadra.

Uprava. Dalmatinska je uprava bila u rukama nekolicine mletačkih činovnika, kojima bijaše na čelu providur (proveditore generale), koji se svake treće godine mijenjao. Za ovu se službu natjecalo mletačko plemstvo, jer je bila časna i unosna. Providur je vladao poput nezavisna vladara imajući dvor u Zadru, sjajnu tjelesnu stražu i odijelo nalik na duždevo. Kad bi ga dalmatinski seljaci srećali, padali bi iz poćitanja pred njime na koljena. Vlast bješe mu